

รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT เพื่อสนับสนุนงานบริหารและงานการเรียนการสอน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านธาตุ ตำบลแสนสุข อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ชาญชัย ศุภอรรถกร¹ อัสพร อินทิแสง² กานต์อนงค์ นิตริกษ์³
และศิริลักษณ์ คมเฉียบ⁴

บทคัดย่อ

โรงเรียนบ้านธาตุ ตำบลแสนสุข อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 4 เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับประถมศึกษา ปัจจุบันมีคณะครูจำนวนรวม 12 คน การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมจากชุมชน เก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสำรวจเอกสาร และวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล การศึกษาพบว่า คณะครูโรงเรียนบ้านธาตุส่วนใหญ่เป็นครูผู้สูงอายุ (มากกว่า 50 ปีขึ้นไป) ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการเรียนรู้และใช้งาน ICT ทั้งปัญหาเรื่องของสุขภาพ ปัญหาเรื่องของทัศนคติ ผลการวิจัยทำให้ได้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะในการใช้ ICT สำหรับครูผู้สูงอายุ เรียกว่า THAT Model โดยประกอบไปด้วย 12 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) Theory (หลักวิชาการ) 2) Tool (เครื่องมือ/โปรแกรม) 3) Technique (เทคนิควิธี) 4) Heart (จิตสำนึก/ความรัก) 5) Health (สุขภาพกาย/จิต) 6) Happy (ความสุข) 7) Action (การลงมือปฏิบัติ) 8) Activity (กิจกรรมในชีวิตจริง) 9) Assessment (การประเมินผล) 10) Training (การฝึกอบรม) 11) Take care (ดูแล/ช่วยเหลือ) 12) Teaching (การนำสู่การสอน) นอกจากนี้ งานวิจัยยังได้ทำการทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบตามสูตร E1/E2 โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระหว่างเรียนและหลังเรียนจากการใช้รูปแบบ ผลการศึกษาพบว่า มีค่าประสิทธิภาพของรูปแบบเป็น 88.37/82.82 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ และสุดท้ายการประเมินติดตามผลสำรวจความคิดเห็นต่อรูปแบบและกระบวนการการเสริมสร้างสมรรถนะนี้ พบว่า ครูผู้สูงอายุมีความคิดเห็นด้วยต่อรูปแบบที่ใช้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.49) ผลการวิจัยนี้ สามารถนำรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะในการใช้ ICT ไปใช้ในงานบริหารและงานการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : สมรรถนะ ครูผู้สูงอายุ ICT THAT Model

¹ อาจารย์ประจำ ภาควิชาคณิตศาสตร์ สถิติและคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

² อาจารย์ประจำ ภาควิชาคณิตศาสตร์ สถิติและคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

³ นักวิชาการศึกษา ภาควิชาคณิตศาสตร์ สถิติและคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

⁴ ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านธาตุ ตำบลแสนสุข อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

สาขาวิชา เทคโนโลยีสารสนเทศ

ชาญชัย ศุภอรรถกร

ผู้เขียนหลัก

คณะวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

อีเมล : chanchai.s@ubu.ac.th

A model of competency enhancing for elder teachers in using ICT to support administration and teaching : A case study of Baan That School, Saensuk Sub-district, Warin Chamrap District, Ubon Ratchathani Province

Chanchai Supaartagorn¹ Upsorn Inthisaeng² Kanarenong Nittarak³
and Siriluk Komcheab⁴

Field : Information Technology

Abstract

Baan That school, Saensuk Sub-district, Warin Chamrap District, Ubon Ratchathani Province under the Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 4. The school opens a continuum of instruction from kindergarten 1 through Grade 6. Currently, there are 12 instructors. This research was community-based participatory action research. Collecting of data was by using a focus group, participant observation, documentary surveys and analysis/synthesis of information. The study revealed that the majority of teachers at Baan That school were over 50 years of age. This is considered an obstacle to learning and using ICT, along with health problems and attitude problems. The research result is a model of competency enhancing for elder teachers called the THAT Model. There are 12 sub elements : Theory, Tool, Technique, Heart, Health, Happy, Action, Activity, Assessment, Training, Take care and Teaching. In addition, the efficiency on the E1/E2 formula compares learning achievement during study and post-study using the model. The results revealed that the efficiency of the model was 88.37/82.82, which were higher than the established criteria 80/80. Finally, the follow-up evaluation for the model of competency enhancing and processing revealed that the overall opinion of elder teacher was found to be at a high level ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.49). The results of this research can be appropriately applied and used as the model of competency enhancing for elder teachers in using ICT to support administration and teaching effectively.

Keywords : Competency, Elder teacher, ICT, THAT Model

Chanchai Supaartagorn
Corresponding Author
Faculty of Science
Ubon Ratchathani University
Email: chanchai.s@ubu.ac.th

¹ Lecturer at Department of Mathematics Statistics and Computer, Faculty of Science, Ubon Ratchathani University

² Lecturer at Department of Mathematics Statistics and Computer, Faculty of Science, Ubon Ratchathani University

³ Academic Service Officer at Department of Mathematics Statistics and Computer, Faculty of Science, Ubon Ratchathani University

⁴ Director at Baan That school, Saensuk Sub-district, Warin Chamrap District, Ubon Ratchathani Province

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology) ได้เข้ามามีบทบาทและมีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวันทุกวันนี้เป็นอย่างยิ่ง รัฐบาลจึงได้มีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง จนเกิดเป็นกระทรวงใหม่ชื่อว่า “กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร” หรือกระทรวงไอซีที ที่งานทางด้านการศึกษาโดยนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการจัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการพ.ศ. 2554-2556 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดการใช้สารสนเทศที่สามารถบรรลุภารกิจด้านต่างๆ ด้วยความพร้อมที่จะรองรับการบริหารจัดการและการเรียนการสอน รวมทั้งปรับเปลี่ยนการดำเนินงานทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อที่จะประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ทำให้โรงเรียนทุกแห่งทั่วประเทศจะต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้สอดคล้องตามนโยบายดังกล่าว อาทิ การกำหนดให้บุคลากรของโรงเรียนทุกคนต้องสามารถใช้คอมพิวเตอร์ในการส่งข้อมูลงานบริหารและงานการเรียนการสอนผ่านทางโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้

โรงเรียนบ้านธาตุ ตั้งอยู่ตำบลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งห่างจากตัวเมืองอุบลราชธานี ประมาณ 10 กิโลเมตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 4 โดยเปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีการจัดการศึกษา 1) ในระดับปฐมวัยหรือระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อจัดเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี ให้มีพัฒนา

ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาได้อย่างเต็มศักยภาพ และ 2) เปิดสอนในระดับประถมศึกษา โดยมีการจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับพ.ศ. 2545 โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านธาตุจัดเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่มีผู้อำนวยการและครูรวมทั้งหมด 12 คน เป็นครูซึ่งต้องดูแลรับผิดชอบนักเรียนทั้งสิ้น 115 คน (ข้อมูลปีการศึกษา 2555)

ในด้านอาคารสถานที่นั้น พบว่า มีความพร้อมเนื่องจากมีอาคาร ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ มีความพร้อมด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนต่างๆ ทำให้ทางผู้อำนวยการได้กำหนดนโยบายให้คณะครูนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามสนับสนุนงานบริหาร เช่น การกำหนดให้ครูผู้สอนบันทึกข้อมูลผลการเรียนของนักเรียนด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อความสะดวกในการค้นหาและรายงานข้อมูล แต่ในทางกลับกัน โรงเรียนยังขาดแคลนครูผู้สอนและบุคลากรด้านคอมพิวเตอร์ อีกทั้งโรงเรียนได้มีการปรับเปลี่ยนผู้อำนวยการใหม่ คือ ผู้อำนวยการศิริลักษณ์ คมเฉียบ ซึ่งได้มีการกำหนดนโยบายให้บุคลากรครูทุกคนของโรงเรียนนำคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ในงานบริหารและงานการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ปัญหาที่สำคัญของโรงเรียนบ้านธาตุ คือ ครูผู้สอนมีอายุเฉลี่ยมากกว่า 50 ปีขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นครูผู้สูงอายุไม่สามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้อย่างเต็มที่ ทำให้เกิดปัญหาเมื่อมีการนำคอมพิวเตอร์เข้ามามีใช้สำหรับงานบริหารและงานการเรียนการสอน ทางทีมวิจัยจึงเล็งเห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะสำหรับครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT เป็นเรื่องจำเป็นที่จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้

รูปที่ 1 อาคารเรียนและห้องคอมพิวเตอร์โรงเรียนบ้านธาตุ

จากจุดเริ่มต้นของสภาพปัญหาและความต้องการของคณะครูโรงเรียนบ้านธาตุนี้ ทางทีมวิจัยจึงสนใจที่จะทำโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นโจทย์วิจัยที่ชุมชนหรือคนในท้องถิ่นเห็นว่ามีค่าสำคัญ อยากจะค้นหาคำตอบร่วมกันและชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทั้งหมด โดยมีความต้องการมุ่งเน้นในการพัฒนาสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการการศึกษาและการได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เช่นเดียวกับวัยอื่น เพื่อนำมาใช้ในการดูแลตนเองและปรับตัวอย่างเหมาะสม (พรเทพ มนตร์วัชรินทร์, 2547) ประกอบกับปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน สำหรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology : ICT) ตามแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประเทศไทย พ.ศ. 2545-2549 นั้น หมายถึง เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารข้อมูลและการสื่อสารนับตั้งแต่การสร้าง การนำมาวิเคราะห์หรือการประมวลผล การรับและการส่งข้อมูล การจัดเก็บ และการนำข้อมูลกลับไปใช้งานใหม่ (ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, 2545) เราจะเห็นว่าเรื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับผู้สูงอายุมักจะเป็นเรื่องที่ค่อนข้างขัดแย้งกัน และเป็นปัญหาที่สำคัญในการเรียนรู้ของคนกลุ่มนี้ เช่น ปัญหาเรื่องของสุขภาพ สายตา กล้ามเนื้อ ปัญหาทางด้านจิตใจ การยอมรับการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆ เช่น IT เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่สุดซึ่งเป็นอุปสรรคในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุ คือ การมองไม่เห็นคุณค่าของการใช้ ประกอบกับปัจจัยด้านความซับซ้อนในการใช้งาน ทำให้ผู้สูงอายุบางท่านเกิดความรู้สึกกลัวคอมพิวเตอร์ (Computer anxiety) (จันทนา ทองประยูร, 2552) และผู้สูงอายุบางท่านมีกระบวนการตัดสินใจยอมรับได้ช้า โดยการที่จะทำให้เรียนรู้การใช้งานจะต้องผ่านกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมก่อน (ฉันทนา ภะระตะศิลปิน, 2544) ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะสำหรับครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT จึงเป็นเรื่องที่ทำนาย เนื่องจากวิธีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุนั้นจะมีแบบแผนที่แตกต่างกันไปจากวิธีการเรียนรู้ของคนวัยอื่นๆ (หทัยรัตน์ บุญเสมอ, 2541) นอกจากนี้ ผู้สูงอายุจำเป็นต้องเรียนรู้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตจากโครงการหรือหลักสูตรอบรมเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุที่แตกต่างไปจากการฝึกอบรมที่มีอยู่ทั่วไป โดยควรจัดให้เป็นการเรียนรู้อย่างเป็นทางการและจัดกลุ่มเรียนเฉพาะผู้สูงอายุด้วยกัน (ศิริวรรณ อนันต์โท, 2552)

ดังนั้น หากจัดให้ผู้สูงอายุไปใช้วิธีการเรียนรู้ของคนหนุ่มสาว ผู้สูงอายุก็น่าจะพบกับความล้มเหลวในการเรียนรู้ (กาญจนา แก้วเทพ นันทกา สุธรรมประเสริฐ และเอกธิดา เสริมทอง, 2554) งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการหารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะในการใช้ ICT สำหรับครูผู้สูงอายุ ซึ่งมีผู้ได้ให้นิยาม ความหมายของคำว่า สมรรถนะ (Competency) ไว้หลายท่าน อาทิ David McClelland (สุกัญญา รัชมีธรรมโชติ, 2549) กล่าวว่า สมรรถนะ คือ บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้นสร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนรับผิดชอบ บริษัท เฮย์กรุป (Hay Group, 2003) กล่าวว่า สมรรถนะคือ ลักษณะพื้นฐานของบุคคลในการปฏิบัติงาน การรับบทบาทหรือการรับสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงสามารถสรุปความหมายและองค์ประกอบของ สมรรถนะได้ดังนี้

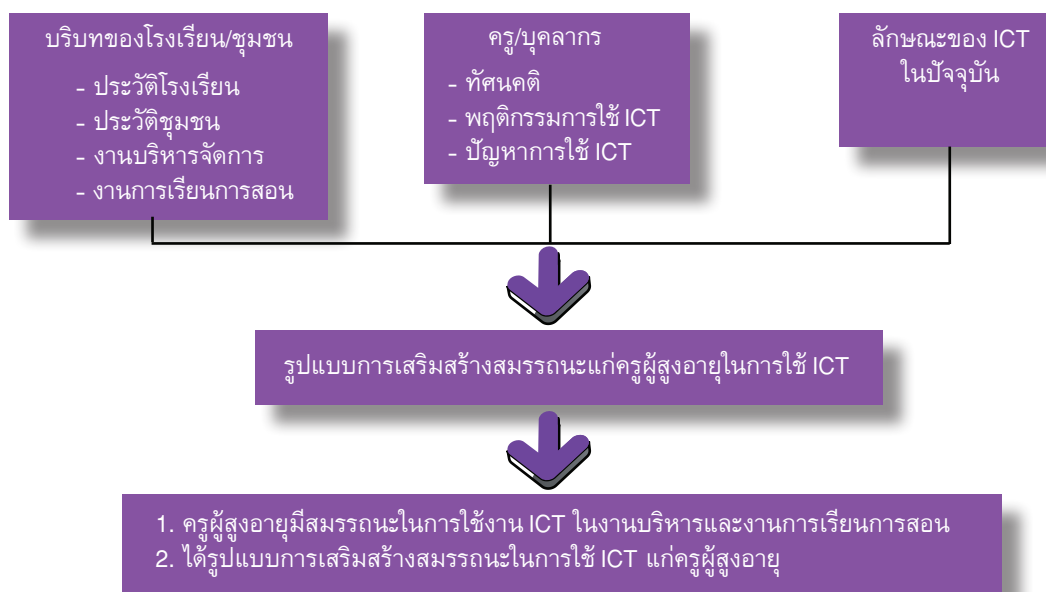
สมรรถนะ (Competency) คือ ความรู้ ทักษะ ที่จำเป็นต่อการทำงานของบุคคลให้ประสบผลสำเร็จสูงกว่ามาตรฐานทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) คือ สิ่งที่ต้องรู้ที่ต้องการให้ “รู้” เช่น ความรู้ความเข้าใจในการจัดการ
2. ทักษะ (Skill) คือ สิ่งที่ต้องรู้ที่ต้องการให้ “ทำ” เช่น ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะด้านเทคโนโลยีการบริหารสมัยใหม่ จำเป็นที่ต้องผ่านการเรียนรู้และฝึกฝนเป็นประจำจนเกิดเป็นความชำนาญในการใช้งาน
3. ลักษณะนิสัยและทัศนคติ (Attributes) คือ สิ่งที่ต้องรู้ที่ต้องการให้ “เป็น” เช่น ความใฝ่รู้ ความซื่อสัตย์ ความรักในองค์กร และความมุ่งมั่นในความสำเร็จ สิ่งเหล่านี้จะอยู่ลึกลงไปจิตใจ ต้องปลูกฝัง สร้างยากกว่าความรู้และทักษะ แต่ถ้าหากมีอยู่แล้วจะเป็นพลังผลักดันให้คนมีพฤติกรรมที่องค์กรต้องการ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะค้นหารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT เพื่อสนับสนุนงานบริหารและงานการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อการศึกษาสถานการณ์ พฤติกรรม ทัศนคติ และปัญหาการใช้ ICT ในโรงเรียน
2. เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT ที่จะนำไปสู่การใช้คอมพิวเตอร์กับงานบริหารและงานการเรียนการสอนของโรงเรียน
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุด้านการใช้ ICT ในการสนับสนุนงานบริหารและการเรียนการสอน

รูปที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ การศึกษาบริบทของโรงเรียนและชุมชน การศึกษาทัศนคติของคณะครู พฤติกรรม และปัญหาการใช้ ICT ตลอดจนลักษณะของ ICT ในปัจจุบัน 2) รูปแบบที่ได้ โดยนำข้อมูลจากปัจจัยนำเข้ามาวิเคราะห์/สังเคราะห์จนได้เป็นรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT และ 3) ผลที่ได้ คือ ผลที่เกิดขึ้นหลังจากนำรูปแบบไปทดลองใช้ ได้แก่ ครูผู้สูงอายุมีสมรรถนะในการใช้ ICT และได้รูปแบบที่สามารถนำไปใช้กับกลุ่มชุมชนอื่นๆ ได้ต่อไปดังรูปภาพสรุปของกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผสมผสาน (Mixed methods) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) มีกระบวนการในการถอดบทเรียนและสังเคราะห์วิธีการ กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของทีมวิจัยซึ่งเป็นคณะอาจารย์ และอาจารย์ผู้ช่วยสอน จำนวน 4 คน จากสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี กับชุมชนที่เป็นคณะครูและกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านธาตุ โดยกระบวนการเลือกทีมวิจัยชุมชนเริ่มตั้งแต่การลงพื้นที่ที่โรงเรียนบ้านธาตุ และได้ทำการพูดคุยกับคณะครูทุกคนของโรงเรียน หลังจากทางคณะครูรับทราบถึงโจทย์งานวิจัยที่จะทำแล้ว คณะครูทุกคนต่างพร้อมใจกันที่จะร่วมกันเป็นทีมวิจัยร่วม ส่วนคณะกรรมการสถานศึกษาที่ร่วมเป็นทีมวิจัยชุมชนนั้นมาจากการจัดเปิดเวทีงานวิจัย และมีการหาอาสาสมัครร่วมทำวิจัยโดยมีคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 5 คน ที่ให้

ความร่วมมือในการเป็นทีมวิจัยร่วมด้วย โครงการวิจัยนี้มีระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2556 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2557 ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) **พื้นที่ศึกษา** คือ พื้นที่เป้าหมายในการศึกษาได้จากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) สำหรับโรงเรียนในเครือข่ายของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี คือ โรงเรียนบ้านธาตุ ตำบลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
- 2) **ประชากรที่ร่วมวิจัย** ประชากรกลุ่มเป้าหมายแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 คณะครูโรงเรียนบ้านธาตุ จำนวน 12 คน และกลุ่มที่ 2 คณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งเป็นชาวบ้านในชุมชนบ้านธาตุ จำนวน 5 คน รวมเป็น 17 คน

- 3) **เครื่องมือและวิธีการรวบรวมข้อมูล** ประกอบด้วย
  - 1) แบบการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึกโดยทีมวิจัย ประกอบด้วยคณะครู และกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้สัมภาษณ์
  - 2) แบบบันทึกการสัมภาษณ์ ใช้สำหรับจดบันทึกข้อมูลขณะที่ทีมวิจัยลงเก็บข้อมูลและ
  - 3) กล้องถ่ายภาพ ใช้บันทึกภาพกิจกรรมโดยถ้าเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทของโรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลจะเป็นคณะครูโรงเรียนบ้านธาตุ แต่ถ้าเป็นข้อมูลบริบทของชุมชนบ้านธาตุ ตำบลแสนสุข ผู้ให้ข้อมูลจะเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาและชาวบ้านในตำบลแสนสุข

การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

- ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ** ประกอบด้วยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการหารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะในการใช้ ICT สำหรับครูผู้สูงอายุ การพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับคณะครูโรงเรียนบ้านธาตุ ประกอบด้วยผู้อำนวยการ และคณะครู จำนวน 12 คน ซึ่งทุกคนเป็นทีม

รูปที่ 3 การเปิดเวทีชี้แจงทำความเข้าใจโครงการฯ

วิจัยชุมชนของโรงเรียน เพื่อจัดทำโครงการเสนอต่อ สกว. การเปิดเวทีชี้แจงทำความเข้าใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียน บ้านธาตุ และหาอาสาสมัครเพื่อร่วมเป็นทีมวิจัย ทำให้ได้อาสาสมัครเป็นกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนจำนวน 5 คน การจัดประชุมทีมวิจัยเพื่อร่วมกันออกแบบเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการเก็บข้อมูลแก่ทีมวิจัย การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมการสัมภาษณ์ และการจัดเวทีคืนข้อมูลสู่โรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 ระยะปฏิบัติการ ประกอบด้วยการทำงานร่วมกันวางแผนและจัดทำแผนการดำเนินกิจกรรมเพื่อหารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะในการใช้ ICT สำหรับครูผู้สูงอายุ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้ ICT สำหรับครูผู้สูงอายุ การประเมินผลรูปแบบการจัดอบรม การปรับปรุงรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะให้เหมาะสม

ระยะที่ 3 สรุปผลและประเมินผล ประกอบด้วยการจัดเวทีสรุปและประเมินผลการดำเนินการวิจัยทั้งประสิทธิภาพของรูปแบบและการศึกษาความคิดเห็นต่อรูปแบบที่ใช้ในการเสริมสร้างสมรรถนะ และการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ทีมวิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม จากการจัดเวที และการถอดจากเทปบันทึกเสียงมาจัดหมวดหมู่ และเรียบ

เรียงตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์เจาะลึก เพื่อให้ทีมวิจัยได้พิจารณาข้อมูล หลังจากนั้น ทีมวิจัยได้จัดประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลากหลายวิธีดังนี้

1. การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล ใช้การจำแนกข้อมูล เช่น ข้อมูลบริบทชุมชน ข้อมูลโรงเรียน และข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ ICT

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบ ใช้วิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะในการใช้ ICT สำหรับครูผู้สูงอายุ ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร วิธีการไหนมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อจะได้เป็นรูปแบบสำหรับการเสริมสร้างสมรรถนะการใช้ ICT สำหรับครูผู้สูงอายุในโรงเรียนอื่นๆ ต่อไป

ผลการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ พบประเด็นที่สำคัญจากการศึกษา ดังนี้

1) สถานการณ์การใช้ ICT ในโรงเรียนบ้านธาตุ

ที่ผ่านมาโรงเรียนบ้านธาตุได้มีการนำ ICT เข้ามาใช้ในการบริหารจัดการ ยกตัวอย่างเช่น การเก็บบันทึกข้อมูลนักเรียนทั้งประวัติ ผลการเรียน การจัดทำงบประมาณ การจัดทำบัญชีการเงิน การบันทึกการปฏิบัติงาน งานกิจการนักเรียน การจัดทำเว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์โรงเรียน เป็นต้น โดยคุณครู

รูปที่ 4 การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ

บางคนได้ใช้โปรแกรมพื้นฐาน เช่น โปรแกรม MS Word ในการพิมพ์เอกสารต่างๆ ของทางราชการ โปรแกรม MS Excel ในการคำนวณงบประมาณค่าใช้จ่ายต่างๆ เป็นต้น

ในส่วนของการเรียนการสอน โรงเรียนบ้านธาตุได้มีการนำ ICT เข้ามาใช้ทั้งระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา ยกตัวอย่างเช่น การสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเพื่อหาข้อมูลตัวอย่างประกอบการสอน การจัดทำเอกสารประกอบการสอน การจัดทำสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน การจัดทำใบงาน ใบความรู้ เป็นต้น

2) ทศนคติด้านการใช้ ICT ของครูผู้สูงอายุ

คณะครูมีความรู้สึกเชิงบวกต่อการใช้ ICT โดยเห็นว่า ICT เป็นสิ่งที่มีประโยชน์และจำเป็น สามารถนำมาช่วยในการปฏิบัติงานประจำวันได้ เช่น การใช้ ICT สำหรับสืบค้นข้อมูลประกอบการเรียนการสอน การใช้ ICT เพื่อเก็บบันทึกข้อมูล และมีความรู้สึกว่าการใช้ ICT จะทำให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ข่าวสารต่างๆ และเทคโนโลยีได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต ถึงแม้คณะครูโรงเรียนบ้านธาตุส่วนใหญ่จะเป็นครูผู้สูงอายุ แต่คณะครูทุกคนมีความรู้สึกกระตือรือร้นต้องการการพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถนำ ICT มาใช้ปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบได้ ในส่วนนี้จึงถือเป็นจุดแข็งอย่างหนึ่งของโรงเรียนบ้านธาตุในการที่จะพัฒนาสมรรถนะในการใช้ ICT สำหรับครูผู้สูงอายุ

3) พฤติกรรมด้านการใช้ ICT ของครูผู้สูงอายุ

ข้อมูลพฤติกรรมด้านการใช้ ICT ของครูผู้สูงอายุ คือ ความถี่ในการใช้ ICT พื้นฐานความรู้ความเข้าใจในการใช้ ICT การนำ ICT ไปใช้ในการเรียนการสอน การแสดงออก เช่น ความพึงพอใจในการใช้ ICT ซึ่งผลการเก็บข้อมูลสรุปได้ คือ คณะครูโรงเรียนบ้านธาตุใช้ ICT เฉลี่ย 2-3 ชั่วโมงต่อวัน สามารถแบ่งกลุ่มคณะครูโรงเรียนบ้านธาตุจำนวน 12 คน จากพื้นฐานความรู้ในการใช้ ICT ได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 มีพื้นฐานในการใช้ ICT อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 4 คน โดยสามารถใช้งานโปรแกรมสำนักงานได้ พิมพ์งานได้คล่อง สามารถทำการสืบค้นข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตได้ และสามารถสร้างนวัตกรรมการเรียนการสอนอย่างง่ายได้ ซึ่งคณะครูในกลุ่มนี้มีความสนใจเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นทุนเดิม และได้มีการอบรมทางคอมพิวเตอร์จากหน่วยงานภายนอกเพิ่มเติมอยู่บ้าง ทำให้มีความชำนาญในการใช้งานพื้นฐานต่างๆ

กลุ่มที่ 2 มีพื้นฐานการใช้ ICT ต่ำ และยังไม่ชำนาญ จำนวน 8 คน โดยไม่มีความรู้พื้นฐานเบื้องต้นในการใช้ ICT การใช้งานโปรแกรมสำนักงานค่อนข้างมีปัญหา และยังไม่สามารถสร้างสื่อวัตกรรมการเรียนการสอนได้

ถึงแม้จะมีกลุ่มคณะครูที่มีพื้นฐานการใช้ ICT ต่ำ ยังไม่ชำนาญ แต่พฤติกรรมการแสดงออก ความพึงพอใจของคณะครูกลุ่มนี้ กลับตรงกันข้าม คือ มีความพึงพอใจ ความชื่นชอบต่อการใช้ ICT เพราะเห็นว่า ICT จะทำให้การปฏิบัติงานสะดวกและรวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์

4) ปัญหาในการใช้ ICT ของครูผู้สูงอายุ

ประเด็นปัญหาในการใช้ ICT สำหรับคณะครูโรงเรียนบ้านธาตุ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่

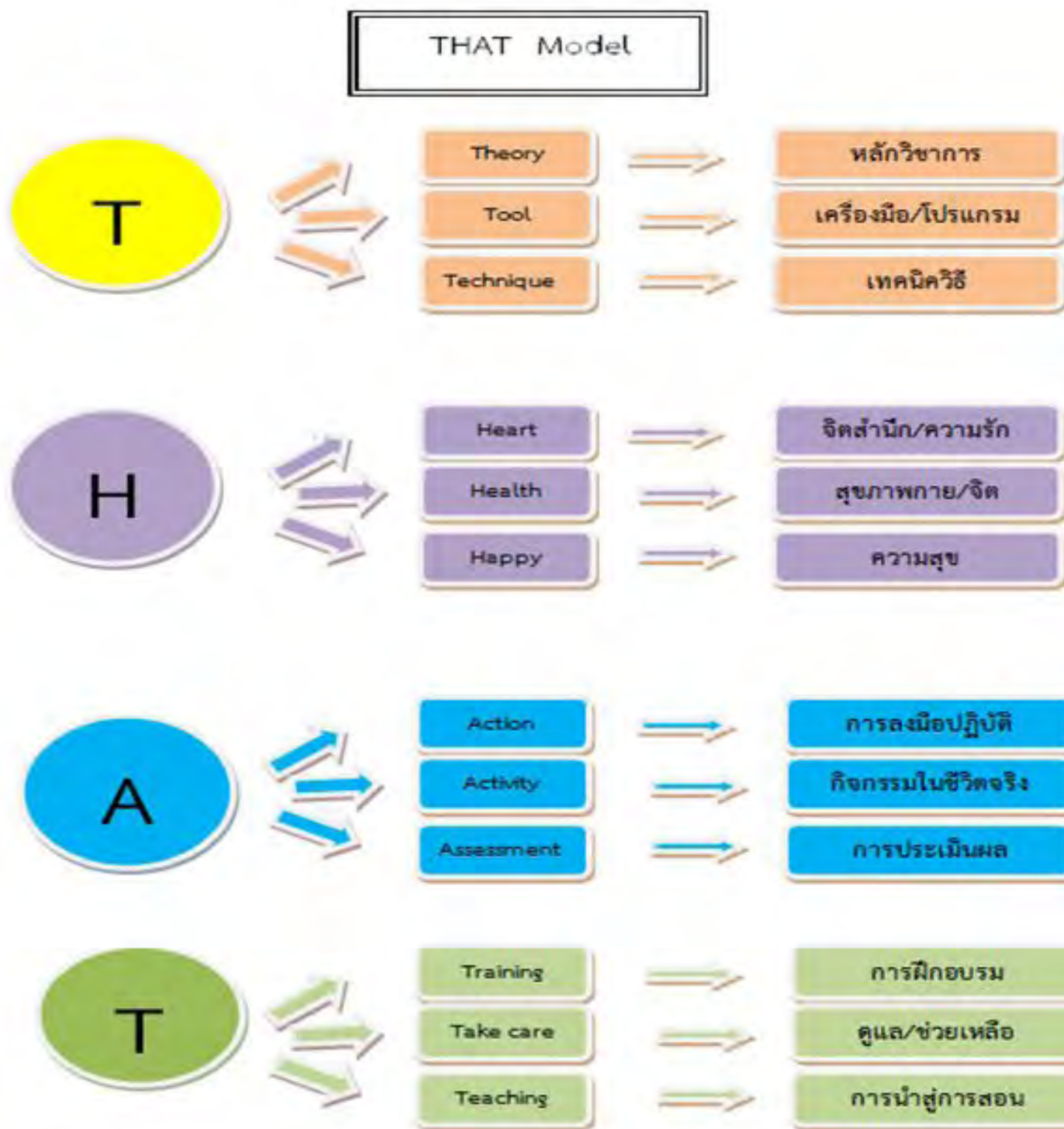
ด้านที่ 1 ปัญหาในการใช้งาน ICT ซึ่งผลการเก็บข้อมูลสรุปได้ คือ ปัญหาในการใช้งาน ICT ทางด้านฮาร์ดแวร์ (Hardware) คือ ตั้งแต่การใช้คอมพิวเตอร์พื้นฐาน การเปิดปิดอุปกรณ์ การใช้เมาส์ การบันทึกข้อมูลลงสื่อจัดเก็บ การทำสำเนาข้อมูล ปัญหาทางด้านซอฟต์แวร์ คือ การใช้งานโปรแกรมสำนักงาน MS Word MS Powerpoint และ MS Excel การใช้โปรแกรมสำหรับสร้างสื่อวัตกรรมการสืบค้นข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต

ด้านที่ 2 ปัญหาทางด้านสุขภาพ คณะครูโรงเรียนบ้านธาตุซึ่งส่วนใหญ่เป็นครูผู้สูงอายุ ดังนั้นจึงมีปัญหาทางด้านสุขภาพในขณะที่ใช้คอมพิวเตอร์แทบทุกคน คือ ปัญหาทางด้านสายตา โดยจะมีอาการปวดตา แสบตา และพร่ามัว บางคนมีอาการเวียนศีรษะ และบางคนจะมีอาการปวดคอปวดไหล่

ด้านที่ 3 ปัญหาทางด้านจิตใจ คณะครูโรงเรียนบ้านธาตุทุกคนเปิดใจที่จะเรียนรู้การใช้งาน ICT ถึงแม้จะเป็นครูผู้สูงอายุ และบางคนก็ใกล้จะเกษียณอายุราชการแล้วก็ตาม แต่ก็ต้องการที่จะพัฒนาตนเอง ไม่อยากให้ตนเองเป็นภาระของบุคคลอื่น ดังนั้น สำหรับคณะครูโรงเรียนบ้านธาตุ จึงไม่มีปัญหาทางด้านจิตใจในการยอมรับ ICT

รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุด้านการใช้ ICT ในการสนับสนุนงานบริหารและการเรียนการสอน

จากการทดลองปฏิบัติการพัฒนาสมรรถนะการใช้ ICT ของครูผู้สูงอายุและกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านธาตุ โดยใช้รูปแบบที่เรียกว่า “THAT Model” ซึ่งเป็นรูปแบบที่ทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยของโรงเรียนได้ร่วมกันคิดขึ้น โดยได้แนวคิดมาจากการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ และได้เก็บข้อมูลระหว่างการจัดอบรม นำมาวิเคราะห์ถึงรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มครูผู้สูงอายุ การจัดอบรมแต่ละครั้งมีการค่อยๆ ปรับรูปแบบและทดลองใช้ในครั้งถัดไป ซึ่งรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT นี้ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก และ 12 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

รูปที่ 5 THAT Model

จาก THAT Model ข้างต้น ในแต่ละองค์ประกอบจะสอดคล้องกับกิจกรรมขั้นตอนทั้งหมด 9 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาความต้องการและความจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะและการจัดฝึกอบรม ICT 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ICT 3) การกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรม ICT 4) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายของการฝึกอบรม ICT 5) การจัดบุคลากร

การฝึกอบรม ICT 6) การเลือกสื่อประกอบการฝึกอบรม ICT 7) การกำหนดเทคนิคและวิธีการฝึกอบรม ICT 8) การดำเนินการฝึกอบรม ICT และ 9) การประเมินผลและติดตามผลการฝึกอบรม ICT

ทางทีมวิจัยยังได้ทำการสังเคราะห์ลักษณะที่สำคัญของรูปแบบ THAT Model ได้ดังนี้

1) เป็นรูปแบบที่มีการใช้รูปแบบการฝึกอบรมที่สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้แก่ครูผู้สูงอายุ

รูปแบบที่ใช้เป็นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ทีมวิจัยได้เอาใจใส่ในขั้นตอนระหว่างการฝึกอบรม โดยเน้นว่าต้องสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เข้าอบรมให้ได้ ในระหว่างการอบรมใช้วิธีการฝึกอบรมแบบกัลยาณมิตร มีความเป็นกันเอง เนื่องจากกลุ่มผู้อบรมเป็นครูผู้สูงอายุ จะต้องใช้วิธีการอบรมที่มีลักษณะพิเศษต่างจากการอบรมทั่วไป ครูผู้สอนจะต้องใจเย็นพอที่จะสอนผู้สูงอายุ โดยในชั้นเรียนจะเต็มไปด้วยความสนุกสนาน ไม่มีการเขินอายที่จะถาม ครูผู้สูงอายุจะมีส่วนร่วมไปตลอดการอบรม และจะใช้วิธีการแบบจับคู่พี่เลี้ยง (Buddy system) คือ การจับคู่ระหว่างกลุ่มครูที่พอมีพื้นฐานความรู้เรื่องการใช้คอมพิวเตอร์กับกลุ่มครูที่ไม่มีพื้นฐาน ทำให้ผู้เข้าอบรมมีทัศนคติที่ไม่กลัวต่อการใช้คอมพิวเตอร์ ถ้ามีข้อสงสัยก็สามารถสอบถามได้จากคู่พี่เลี้ยงของตนให้คำแนะนำและช่วยเหลือได้ นอกจากนี้ ในการฝึกอบรมยังได้จัดให้นักศึกษาจำนวน 5 คน คอยช่วยเหลือ ซึ่งกลุ่มนักศึกษาที่มาช่วยเป็นนักศึกษาในสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ และมีความรู้ในการใช้คอมพิวเตอร์เป็นอย่างดี นักศึกษาทุกคนจะสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าอบรมทุกคน ถ้ามีปัญหาจะเข้าไปช่วยเหลือโดยทันที

2) เป็นรูปแบบที่มีการสร้างทีมในพื้นที่เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการใช้ ICT

ทีมวิจัยเชื่อว่าการอบรมในลักษณะที่ต่างคนต่างเรียนรู้ไม่สามารถตอบโจทย์ในการแก้ปัญหาการใช้คอมพิวเตอร์ของครูผู้สูงอายุได้ กลับจะทำให้กลุ่มครูผู้สูงอายุมีความกลัวและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการใช้คอมพิวเตอร์ ในการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการจึงได้แบ่งทีมผู้เข้าอบรมเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มผู้เข้าอบรมที่มีพื้นฐานการใช้งานคอมพิวเตอร์ และกลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มผู้เข้าอบรมที่ไม่มีพื้นฐานการใช้งานคอมพิวเตอร์ หลังจากนั้นให้ผู้เข้าอบรมจับคู่กันระหว่าง 2 กลุ่มนี้ โดยระหว่างการอบรม และการจัดทำใบงาน กลุ่มที่ 1 เป็นพี่เลี้ยงในการอธิบาย ให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือกลุ่มที่ 2 ซึ่งวิธีการนี้เรียกว่า การจับคู่พี่เลี้ยง (Buddy system) ซึ่งประโยชน์ที่ได้ก็คือ ผู้เรียนในกลุ่มที่ 1 ก็จะได้มีโอกาสในการทบทวนความรู้ของตนเอง ส่วนผู้เรียนในกลุ่มที่ 2 ก็มีความเข้าใจบทเรียนมากยิ่งขึ้น ถ้ามีหัวข้อใดไม่เข้าใจก็สอบถามจากพี่เลี้ยงได้

3) เป็นรูปแบบที่มีการสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ระหว่างครูผู้สูงอายุและกรรมการสถานศึกษา

หลังจากการอบรม คณะครูและกรรมการสถานศึกษาได้สร้างกลุ่มเครือข่ายสังคมออนไลน์ขึ้น คือ กลุ่ม Facebook ชื่อว่า “อบรมการใช้งานคอมพิวเตอร์เบื้องต้น ปี 2557” และกลุ่ม Line ชื่อว่า “วิจัยท้องถิ่น” โดยเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ีระหว่าง

โรงเรียนและกรรมการสถานศึกษา ซึ่งเป็นคนในพื้นที่

4) เป็นรูปแบบที่มีความเป็นภาคีเครือข่ายทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่

การเข้าร่วมงานวิจัยนี้ระหว่างทีมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีกับทีมวิจัยโรงเรียนบ้านธาตุ รวมทั้งโรงเรียนเครือข่ายอื่นๆ ที่ได้เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการก่อให้เกิดการสร้างภาคีเครือข่ายทางวิชาการเกิดขึ้น

การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะในการใช้ ICT ในครูผู้สูงอายุ

การดำเนินการประเมินประสิทธิภาพนี้ได้ประเมินผู้เข้ารับการฝึกอบรม ICT ได้แก่ คณะครูโรงเรียนบ้านธาตุ จำนวน 12 คน และกรรมการสถานศึกษาจำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการหาค่าประสิทธิภาพด้วยวิธีการหาค่าเกณฑ์มาตรฐาน E_1/E_2 ในเบื้องต้นมีการกำหนดประสิทธิภาพของรูปแบบที่ใช้ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ผลการประเมินเปรียบเทียบประสิทธิภาพของรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะในการใช้ ICT ในครูผู้สูงอายุก่อนเรียนกับหลังเรียนในการใช้รูปแบบ มีประสิทธิภาพที่ 88.37/82.82 ซึ่งถือว่ารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะนี้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ความคิดเห็นต่อกิจกรรมขั้นตอนของรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะในการใช้ ICT สำหรับครูผู้สูงอายุ

ในส่วนการสำรวจความคิดเห็นต่อรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะนี้ เป็นการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมขั้นตอนของรูปแบบว่า มีความเหมาะสมหรือไม่ โดย THAT Model นี้จะใช้วิธีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างเข้มข้นและเป็นกัลยาณมิตร มีขั้นตอนกระบวนการทั้งหมด 9 ขั้นตอน ซึ่งได้ให้คณะครูโรงเรียนบ้านธาตุและคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านธาตุ ตำบลแสนสุข ที่ได้เข้ากระบวนการตั้งแต่เริ่มต้น จำนวน 17 คน ตอบแบบสอบถามว่ามีความคิดเห็นอย่างไร โดยมีเกณฑ์ ดังนี้

4.51-5.00	หมายความว่า	รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะมีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด
3.51-4.50	หมายความว่า	รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะมีความคิดเห็นด้วยมาก
2.51-3.50	หมายความว่า	รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะมีความคิดเห็นด้วยปานกลาง
1.51-2.50	หมายความว่า	รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะมีความคิดเห็นด้วยน้อย
1.00-1.50	หมายความว่า	รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะมีความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด

ตารางที่ 1 แสดงความคิดเห็นต่อรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะในการใช้ ICT สำหรับครูผู้สูงอายุ โดยรวมและเป็นรายด้าน

รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะในการใช้ ICT สำหรับครูผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. การศึกษาความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์	4.43	0.55	มาก
2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์	4.68	0.48	มากที่สุด
3. การกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์	4.64	0.60	มากที่สุด
4. การกำหนดกลุ่มเป้าหมายของการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์	4.62	0.50	มากที่สุด
5. การจัดบุคลากรการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์	4.84	0.37	มากที่สุด
6. การเลือกสื่อประกอบการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์	4.69	0.46	มากที่สุด
7. การกำหนดเทคนิคและวิธีการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์	4.74	0.44	มากที่สุด
8. การดำเนินการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์	4.70	0.46	มากที่สุด
9. การประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมคอมพิวเตอร์	4.54	0.51	มากที่สุด
โดยรวม	4.65	0.49	มากที่สุด

การอภิปรายผล

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาตั้งแต่สภาพปัญหา บริบทของโรงเรียนบ้านธาตุ จนพัฒนาได้เป็นรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะในการใช้ ICT สำหรับครูผู้สูงอายุ จากการศึกษาสามารถอภิปรายผลการดำเนินงานได้ดังนี้

1) กระบวนการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการวิจัย และการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้นทีมวิจัยจึงเริ่มต้นจากการลงพื้นที่โรงเรียนเพื่อเก็บข้อมูลปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน สำหรับการเก็บข้อมูลได้แบ่งเป็นทีมในการเก็บข้อมูล โดยแต่ละทีมที่ลงไปเก็บข้อมูลจะใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล หรือการสนทนากลุ่ม ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายมุมมอง โดยถ้าเป็นข้อมูลบริบทของโรงเรียน กลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจะเป็นกลุ่มคณะครูในโรงเรียนบ้านธาตุ ส่วนข้อมูลบริบทชุมชนบ้านธาตุ กลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจะเป็นกลุ่มของกรรมการสถานศึกษา หลังจากนั้นทีมย่อยได้นำข้อมูลที่เก็บได้มารวมกันเพื่อช่วยกันจัดหมวดหมู่ เรียบเรียง วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และมีการจัดเวทีเพื่อตรวจสอบข้อมูลโดยชุมชน ต่อมาก็พัฒนามาเป็นโจทย์วิจัย ทีมวิจัยมีการเปิดเวทีชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย รายละเอียดของงานวิจัย และเปิดโอกาสให้ชุมชน

เข้ามามีส่วนร่วมจากเวทีนี้ ทำให้ได้อาสาสมัครซึ่งเป็นคณะครู โรงเรียนบ้านธาตุจำนวน 12 คน และคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 5 คน เข้ามาร่วมเป็นทีมวิจัย จากนั้นทีมวิจัยได้จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการทำเครื่องมือและการเก็บข้อมูลแก่ทีมวิจัย และฝึกซ้อมการเก็บข้อมูลกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ต่อมาในช่วงระยะที่ 2 เป็นระยะปฏิบัติการ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู และทีมวิจัยได้ร่วมกันวางแผนและจัดทำแผนการดำเนินกิจกรรม เพื่อจัดอบรมเชิงปฏิบัติการแก่คณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษาจำนวน 7 หัวข้อ ได้แก่ 1) การใช้งานคอมพิวเตอร์พื้นฐานและอินเทอร์เน็ต 2) การใช้งานโปรแกรม Microsoft Word 3) การใช้งานโปรแกรม Microsoft Excel 4) การใช้งานโปรแกรม Microsoft Powerpoint 5) การใช้งานอีเมล และการสืบค้นข้อมูลในอินเทอร์เน็ต 6) การใช้งานโปรแกรม Line และ Facebook 7) การใช้โปรแกรม Flip Album ผลิตสื่อการเรียนการสอน โดยหลังการอบรมในแต่ละหัวข้อ ผู้เข้าอบรมจะต้องทำใบงาน และหลังการอบรมครบทั้ง 7 หัวข้อ ผู้เข้าอบรมก็จะต้องทำใบงานรวบยอดอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นทีมวิจัยได้นำผลคะแนนจากการทำใบงานไปประเมินประสิทธิภาพ และศึกษาความคิดเห็นของรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการใช้ ICT สำหรับครูผู้สูงอายุ

หลังจากการจัดกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้ว ทีมวิจัยได้จัดประชุมร่วมกันสรุปบทเรียนทุกครั้ง เพื่อนำบทเรียนที่ประสบผลสำเร็จไปใช้ในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป และนำบทเรียนที่

ล้มเหลวไปแก้ไขเพื่อไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำอีก มีการบันทึกภาพ จัดทำรายงานกิจกรรมเพื่อนำไปใช้ในการทำรายงานวิจัยต่อไป

2) ผลที่เกิดกับครู

1. เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เนื่องจากการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเน้นการมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีมจึงจะทำให้งานสำเร็จได้ ซึ่งการทำวิจัยครั้งนี้ คณะครูจะต้องทำงานร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งจากการสังเกตการณ์ทำงาน พบว่า คณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จึงทำให้การติดต่อประสานงานตลอดจนทำงานร่วมกันเป็นไปได้อย่างราบรื่น

2. เกิดการเปลี่ยนแปลงของคณะครูทุกคน ซึ่งก่อนทำวิจัย คณะครูส่วนใหญ่จะมีความวิตกกังวลและความกลัวในการใช้งาน ICT แต่หลังจากผ่านกระบวนการทั้งหมดแล้ว คณะครูมีความรู้สึกสนุกและท้าทายในการที่จะพัฒนาตนเองให้ได้

3. เกิดการทำงานร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา โดยปกติคณะครูในโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคณะกรรมการสถานศึกษาอยู่แล้ว ซึ่งสังเกตเห็นได้จากการเมื่อมีการจัดกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น คณะกรรมการสถานศึกษาตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะมาร่วมกิจกรรมกันอย่างพร้อมเพรียง แต่สำหรับการทำวิจัยในครั้งนี้ คณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องร่วมกันทำงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันตลอดระยะเวลาในการทำวิจัย ซึ่งเป็นระยะเวลาประมาณ 1 ปี 3 เดือน ดังนั้นหากคณะครูขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว งานวิจัยนี้คงไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จได้

4. เกิดการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย โดยคณะครูได้ความรู้ตั้งแต่ระดับพื้นฐานในการใช้งานคอมพิวเตอร์ ไปจนถึงการใช้งานโปรแกรมพื้นฐานต่างๆ การใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อสืบค้นข้อมูล อาทิ แบบฝึกหัด ตัวอย่างประกอบการเรียนการสอน เป็นต้น การใช้โปรแกรมสื่อสารสังคมออนไลน์ ได้แก่ โปรแกรม Line และ Facebook เพื่อใช้เป็นโปรแกรมสำหรับการติดต่อสื่อสารกันในกลุ่มของครูและคณะกรรมการสถานศึกษา โดยทั้งหมดได้นำไปพัฒนางานการเรียนการสอนและงานบริหารของโรงเรียน

3) ผลที่เกิดกับคณะกรรมการสถานศึกษา

1. คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการทำวิจัยตั้งแต่เริ่มต้น โดยร่วมกันรวบรวมข้อมูล แสดงความคิดเห็นตลอดจนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาใช้ในการหาแบบการเสริมสร้างสมรรถนะในการใช้ ICT

2. คณะกรรมการสถานศึกษาได้นำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมอบรมในหัวข้อ ICT ต่างๆ ไปใช้ประโยชน์ในยามว่าง เช่น การเข้า YouTube เพื่อค้นหาวิดีโอที่เกี่ยวกับงานถักกระเปาะเพื่อนำไปจำหน่าย การเปิดวิดีโอธรรมะเพื่อดูในยามว่าง เป็นต้น

3. คณะกรรมการสถานศึกษาเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและแสดงความคิดเห็นของตนตามโอกาสที่เหมาะสม

4) ผลที่เกิดกับทีมวิจัย

1. ทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยได้มีส่วนร่วมและทำงานวิจัยกับคณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งแต่ละคนมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในงานวิจัยที่แตกต่างกัน ดังนั้น ทีมวิจัยจึงต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับทุกฝ่าย ซึ่งการทำงานร่วมกับแต่ละฝ่ายนั้นไม่ยากอย่างที่คิด เนื่องจากแต่ละฝ่ายมีความมุ่งหวังเดียวกัน คือ ทำอย่างไรจึงจะพัฒนาตนเองในเรื่องของ ICT เพื่อที่จะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการจัดการสอนและงานบริหาร

2. ทีมวิจัยได้เรียนรู้เรื่องการวางแผนและแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน ซึ่งในการลงพื้นที่แต่ละครั้ง แต่ละฝ่ายที่รับผิดชอบจะเป็นผู้ดำเนินการ เช่น ฝ่ายจัดเตรียมสถานที่ที่จะมาจัดเตรียมสถานที่ก่อนการประชุมและก่อนการฝึกอบรม ฝ่ายประสานงานก็จะเป็นผู้ประสานงานนัดหมายผู้ที่เข้าร่วมประชุม เป็นต้น

5) การนำไปใช้ประโยชน์

จากการดำเนินงานโครงการพบว่า งานวิจัยโครงการนี้ ทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยในพื้นที่ได้นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์หลายด้านดังนี้

1. คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้ใช้โรงเรียนบ้านธาตุเสมือนหนึ่งเป็นห้องปฏิบัติการของสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศในการให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหาการใช้เทคโนโลยีในพื้นที่ปฏิบัติการจริง และฝึกฝนการอบรมถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนซึ่งมีสถานะแตกต่างกันในการเรียนรู้ และเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

2. คณะครูโรงเรียนบ้านธาตุทุกคนมีความรู้พื้นฐานการใช้งานคอมพิวเตอร์ ปัจจุบันโรงเรียนบ้านธาตุได้รับคัดเลือกจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ 4 อุบลราชธานี ให้ใช้โปรแกรมระบบสนับสนุนการบริหารจัดการสถานศึกษา (School Management Support System) โดยเป็นเครื่องมือสนับสนุนให้สถานศึกษาใช้บริหารจัดการงานของสถานศึกษาภายใต้หลักการจัดการสมัยใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งคณะครูโรงเรียนบ้านธาตุสามารถใช้งานโปรแกรมนี้ในงานการเรียนการสอนและงานบริหารได้ ทุกคนสนองรับนโยบาย สพพ. อบ. 4 ก้าวไปข้างหน้ากับ 9 จุดเน้น ข้อที่ 6 คือ ส่งเสริมการใช้ ICT ในการบริหาร

3. ผู้สูงอายุซึ่งเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านธาตุ หลังจากเข้าร่วมโครงการฯ ได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในเวลารว่างให้เป็นประโยชน์โดยทำให้เกิดอาชีพที่เรียนรู้ผ่าน YouTube เช่น การทำกระเปาะจากด้ายถักในแบบต่างๆ ออกมาจำหน่ายให้กับผู้สนใจ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ สำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่สนับสนุนทุนการวิจัย และคณะวิจัยขอขอบคุณคณะครูโรงเรียนบ้านธาตุ ตำบลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีตลอดกระบวนการวิจัย

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ นันทกา สุธรรมประเสริฐ และเอกธิดา เสริมทอง. 2554. ผู้คนที่หลากหลายในการสื่อสาร: เด็ก สตรี และผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จันทนา ทองประยูร. 2552. สื่ออินเทอร์เน็ตกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเรื่อง “แนวทางสู่การเข้าถึงผู้สูงอายุที่ยังเข้าไม่ถึงคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต”. ชมรมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อความเท่าเทียมกัน.
- ัญญา ภาระตะศิลป์. 2544. การใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ที่เกิดก่อนยุคคอมพิวเตอร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรเทพ มนต์วัชรินทร์. 2547. การสำรวจคุณภาพชีวิต และความต้องการด้านการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ อนันต์โท. 2552. ช่องว่างทางดิจิทัลในการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุ. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเรื่อง “แนวทางสู่การเข้าถึงผู้สูงอายุที่ยังเข้าไม่ถึงคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต”. ชมรมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อความเท่าเทียมกัน.
- สุกัญญา รัตมัยธรรมโชติ. 2549. แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency Based Learning. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนา อินเตอร์พรีนซ์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2553. รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.).
- หทัยรัตน์ บุญเสมอ. 2541. การเปรียบเทียบแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Hay Group. 2003. Using Competencies to Identify High Performers: An Overview of the Basics Working Paper. Hay Group, Inc.